

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

A muzeumok és könyvtárak országos szövetsége f. évi december hó 6-ikán tartotta meg évi közgyűlését a M. Nemz. Múzeum disztermében *Thaly* Kálmán másodelnök elnöklése alatt és összesen hetvennyolcz fővárosi és vidéki küldött részvételével. A közgyűlés egyik főtárgya a tisztkar megválasztása s első sorban az időközben vallás- és közoktatásügyi miniszterré lett elnök *Berzeviczy* Albert lemondásával megüresedett elnöki állás betöltése volt. A megejtett szavazás eredményeként megválasztottak elnökké *Wlassics* Gyula, alelnökké *Thaly* Kálmán és gróf *Teleki* Sándor, titkárokká *Porzolt* Kálmán, *György* Aladár és *Sándor* József. Megválasztottak továbbá a muzeumok és könyvtárának Országos Tanácsának tagjai. A közgyűlésen szétosztották nyomtatásban az Országos Tanács 1902—1903. évi működéséről szóló jelentést, melyhez csatolva van a muzeumok és könyvtárak Országos Szövetségének szervezete, az 1903. évben kiosztott segélyekről szóló részletes kimutatás, a nép- és vándorkönyvtárak kezelési szabályzata, az Országos Tanács felügyelete alá tartozó népkönyvtárak jegyzéke s az ezek 1903. évi állapotáról szóló jelentés, végül az Országos Tanács 1902. évi záró számadása. Mindezek a hazai könyvtári ügy fejlődésére nézve igen sok tanulságos és örvendetes adatot foglalnak magukban. A közgyűlés könyvtári érdekű pontja volt még dr. *Gyalui* Farkas kolozsvári egyetemi könyvtári őr felolvasása »könyvtáraink jövőjéről«, melyben megismételte és összefoglalta az utóbbi évek könyvtári mozgalmi révén napirendbe került kérdéseket. Az indítványok között dr. *Récsey* Viktor a könyvtárak duplum-példányai katalogusainak kinyomatását sürgette, dr. *Oberschall* Pál pedig figyelmessé tette a közgyűlést az új vámtarifa azon tételére, mely a kötött könyvek szállítására vonatkozik. *Bellai* Lajos Temesvár város részéről azt a kérelmet terjesztette elő, hogy a szövetség legközelebbi közgyűlését Temesvárott tartsa meg. Ehhez a magunk részéről csak azt az észrevételt csatoljuk, hogy a jövő közgyűléseket sokkal gyümölcsözőbbé lehetne tenni az által, ha nem csupán pár órára szorítókozó gépies referádákra hívnók össze az ország minden részéből az egyes intézetek képviselőit, hanem ha egy-két napra terjedő kongresszus-jellegű tanácskozásokra és vitatkozásokra is felhasználtatnék a kedvező alkalom. Megfelelő programmal és előkészületekkel míg egyrészt a könyvtári és muzeumi tevékenység egységes

irányítása terén szép eredményeket lehetne elérni, másrészt az ilyen természetű összejövetelek, mint az annyira szükséges társadalmi propaganda eszközei is, kétség nélkül nagy hatásuaknak bizonyulnának.

Mühlbacher Engelbert †. A középkori történet és a történeti segédtudományok súlyos veszteséget szenvedtek Mühlbacher Engelbertnek, a bécsi egyetem tudós tanárának f. évi július hó 17-én bekövetkezett elhunytával. A történeti segédtudományoknak, a folyóiratunk tárgykörében is nagy szerepet játszó diplomatikának és palaeográfiának Sichel Tivadar nyugalomba vonulta óta egyik leghivatottabb művelője volt Mühlbacher, ki e tudományágakon kívül még az összefoglaló történetírás terén is maradandó becsű műveket hagyott hátra. Mint diplomatikus számos kisebb értekezésén kívül a Böhmer-féle Regesta Imperii-vállalatban megjelent, a Karolingok oklevélregestáit tartalmazó kötettel és a Monumenta Germaniae-ban most megjelenő Karoling-oklevelek első kötetével örökítette meg nevét. Mindkét publicatiója valóban mintaszerűnek mondható. Mint történetíró főleg a »Deutsche Geschichte im Zeitalter der Karolinger« cz. művével alapította meg hírnevét, mely a »Bibliothek der deutschen Geschichte« vállalat egyik legjobb kötete. Mint tanár is élénk tevékenységet fejtett ki. Az újabb osztrák történetírói nemzedék javarésze az ő tanítványai sorából került ki. A bécsi »Institut für österreichische Geschichtsforschung«-nak előbb tanára, majd Zeissbergnek az intézettől megválasa után igazgatója volt és e minőségében az intézet fejlesztése, tudományos színvonalának emelése körül nagy érdemeket szerzett magának. Az intézet közlönyének a »Mittheilungen« folyóiratnak kezdettől fogva szerkesztője volt és fáradozásainak sikerült azokat oly magas színvonalra emelni, hogy e folyóirat manapság a történelmi tudományoknak legszámtottevőbb organuma. Tudományos érdemeiért számos elismerésben részesült, rendes tagja volt a bécsi császári akadémiának, levelező tagja a bajor királyi akadémiának, a Monumenta Germaniae központi igazgatóságának tagja, sőt ujabban ez utóbbi elnöki tisztére is első volt terjesztve. Tanítványai és tisztelőit, kik közt a magyar tudománosság több képviselője is helyet kér magának, csak nemrég indítottak mozgalmat, hogy 60. születésnapja alkalmából, melyet az idén ősszel kellett volna megünnepelnie, az Institut részére emléksobrát elkészíttessék. Most e mű valóban emléksoborra lesz. Igaz tudós dönt ki vele, kinek emlékét tanítványai mindig kegyelettel fogják megőrizni.

A. A.

A vatikáni könyvtár égése. Külömböző hírek keringtek a közelmultban e szerencsétlenségről, melyek czáfolatául a Kölnische Volkszeitung november 13-iki esti számában a vatikáni könyvtár prefektusa, Ehrle atya, a következőket mondja el: A tűz sem a könyvtárban, sem Ehrle atyának a könyvtár szomszédságában fekvő Corridore delle Iserizioni fölötti lakásában. sem az ismert kéziratkonzerváló, Marre Károly szomszédos szobáiban nem ütött ki, hanem Marre Károly lakása mellett egy üres padláshelyiségben. E padláshelyiség bejáratában helyezte el Marre könyv- és metszetgyűjteményének azon részét, mely dolgozószobájában el nem fért. Azt híresztelték, hogy e padláshelyiségben olyan kódexek is heverték, melyeket Marre munkába

vett. Ez körülbelül olyan állítás, mintha valaki egy bankár lakásának leírása közben azt mondja, hogy a magtárban százasok és ezresek heverték a földön. Hogy az 1898. évi szentgalleni kongresszus óta a vatikáni könyvtárban sem nyomtatványokat, sem kéziratokat nem retusíroznak, azt minden szakember tudni fogja. A meglevő anyagot konzerválják csupán biztosabb fenmaradás céljából, de savak használata nélkül. Egy szóval a kérdéses padláhelyiségbe sohasem került a vatikáni könyvtár egyetlen darabja sem. A leégett padláhelyiség melletti dolgozószobában azonban volt a tűz kitörésekor egy XVII. századi papírkézirat és néhány értékes hártyakézirat. Az értékesebb kéziratokból ugyanis Ehrle atya annyi lapot, illetőleg fasczikulust szokott kiadni, a mennyi a konzerválókat néhány napon át foglalkoztatja. E kéziratok a tűz tovább terjedése esetén veszélyeztetve lettek volna.

Mindenszentek napján este 8 óra körül egy vatikáni tűzoltó jelentette Ehrle atyának a tüzet s Ehrle atyával együtt azonnal átmentek Marre lakásába, melyből a padláhelyiségbe lehetett jutni. A padláhelyiség ajtaját felnyitván, azt lángokban találták. Ehrle atya lakásán volt a vatikáni levéltárból néhány darab, melyeket esténként otthon tanulmányozott; ezeket rövid idő alatt biztonságra helyezte, átvivén a vatikáni könyvtár hatalmas előcsarnokába. A tüzet nehezen lehetett megközelíteni azon keskeny lépcsőről, mely a Corridore delle Iscrizioni-ról oda felvezetett. Mindamellett csakhamar sikerült Marre hálószobájában egy szivattyút felállítani s a Cortile delle Pigne hatalmas kútjából bőségesen szállították hozzá a vizet. Midőn a maestro di casa a városi tűzoltóság igénybevételét javaslatba hozta, Ehrle atya eziránt is azonnal intézkedett s ezek csodálatos gyorsasággal érkeztek meg a via delle fondamenta-n keresztül a cortile della pignához, a hol hosszú létráik segítségével egészen megközelíthették a lángban álló padláhelyiséget. Két órai munka után este 10 óra körül a tűz továbbterjedése meg volt akadályozva.

A tűz összes leírásaiban nem volt eléggé kiemelve, hogy az a Corridore delle Iscrizioni hatalmas boltozata felett támadt. E boltozat mentén a Marre szobáin keresztül az Ehrle atya lakásáig juthatott volna, ha tovább terjedését meg nem akadályozzák. A szobákat elválasztó hatalmas falak azonban útját állották a tűznek. A Corridore delle Iscrizioni magas bolthajtása kitünően bevált. Legkevésbé sem ingott meg, midőn a nehéz tető reá szakadt, s a reáömlő víztömegeből mi sem szivárgott keresztül. A vatikáni könyvtár kincsei a Corridore delle Iscrizioni mellett feküdtek egy másik hatalmas boltozat alatt. Csak a szomszédos dolgozószobát fenyegette veszedelem, melynek nem volt bolthajtása, de inkább a víztől mint a tüztől kellett itt is félni. Ezért hordta át innen Ehrle atya a használatban levő kéziratokat.

A veszély kellő megítélése céljából meg kell jegyezni, hogy a vatikáni könyvtár kincsei jobban el vannak szigetelve, mint bármely római és a legtöbb más könyvtár anyaga. Biztonságát a kőpadló és a hatalmas bolthajtás alkotják, minek emelésére szolgál ama körülmény, hogy a kis és alacsony kézíratszekrények távol állanak egymástól. Sok tehát semmiesetre sem éghet egyszerre, egy ponton intenzívebb tűz nem támadhat, mert a tűzveszélyes anyag nagy területen oszlik meg.

Egyes hírlapokban valami Marcellianus-kódexet emlegettek, mely a tűzvész alkalmával elpusztult. E hamis hír magyarázata a következő: Marre fájdalommal panaszkolt el egy tudnivágyó újságírónak, hogy Marcellianus-kódexre elégett. Évekkel ezelőtt a vatikáni könyvtárban őrzött Marchalianus-kódexről hasonló kiadás készült. E kódex egy hatodik századi kézirata, mely a próféták görög szövegét tartalmazza. Marre úr szerzett magának e kiadásból egy példányt s ez volt az ő Marcellianus-kódexe. Ez elégett, de az igazi Marchalianus-kódex most is benn van a vatikáni könyvtárban.

Még egy becses papyrusról is beszéltek, a mely elégett. Régebben ugyanis Ercolanóban találtak egy római könyvtárt, mely természetesen papyrus-tekercekből állott. E könyvtár Titus császár idejében 79-ben teljesen megszenesedett. Az olasz kormány Marre úrnak is juttatott egy ilyen megszenesedett papyrus-példányt azzal, hogy kísértené meg a helyreállítását. Kísérletei azonban nem vezettek eredményre. E megszenesedett papyrus égett el a padláshelyiségben Marre egyéb könyveivel együtt.

A Times XIII. Leó magánkönyvtárának pusztulásáról is ír, de s önmagával ellenmondásban megjegyzi, hogy e könyvtár V. Sixtus nagytermében minden veszély ellen meg volt óva.

G. A.

Régi magyar nyomtatvány I. Lipót korából. Az irodalom-történeti közlemények ez évi harmadik füzetében Zoványi Jenő egy I. Lipót korából származó magyar hitvitázó könyvecske töredékét ismerteti, melyet a sárospataki református kollégium könyvtárában talált. Címe: Lelki fegyvertartó ház, kiben elégséges ragyogó és tündöklő fegyver találtak és a szép Jesus iskolájában vitézkedőnek adattatik, mellyel minden eretnekeket és tévelgőket meggyőzhetnek és leronthatnak, építetet a megmozdíthatatlan kősziklán egy kegyesség szerető és minden igaz keresztyének lelkek idvőségét szívből kívánó Anonymus által idegen országban. A munka, mint e címből is kitetszik, névtelenül jelent meg, s a nyomtatás helye és ideje sincs rajta. Egy lutheránus írónak polemikus munkája, a mit a töredék egyik olvasója a címlapon is megjelölt az Anonymus után e szavakkal: « a ki vastag Lutheranus volt » Különbözik tehát a XVII. században ugyancsak névtelenül megjelent katolikus irányú »Lelki fegyverház«-tól. Sándor István ismerte e munkát s tévesen a XVIII. századbeli nyomtatványok közé sorozta, holott a szövegből kitetszik, hogy abból az időből való, mikor I. Lipót a törökkel és francziával viselt diadalmas hadjáratokat, tehát 1697 előtről.

A munka megjelenésének helyéül a könyv címlapja »idegen országot« jelöli meg (ha ugyan nem csupán az írásra vonatkozik ez), közelebbi adatot erre nem találunk a megmaradt töredékben. A szerzőre vonatkozólag érdekes adatokat tartalmaznak a sárospataki példány széljegyzetei, melyek a szerzőt gúnyolni törekcsenek, s melyekből Zoványi azt következteti, hogy keresztnevén Antalnak hívták. Az egész töredék 19 negyedréti levélből áll s Szombathy János sárospataki könyvtárnok 1797-ben más apróbb művecskével egybekötötte. Érdekes adalék e közlemény a régi magyar könyvtár kiegészítéséhez.

G. A.

Batsányi jegyzetei a Zrinyiáshoz. Szinnyi Ferencz rámutat arra, hogy Batsányi eléggé tudta méltányolni a Zrinyiász epikai kiválóságait, habár a verseléssel és a nyelvvél ahogy sem tudott megbarátkozni. (Irodalomtört. Közlemények VIII. 1898. évf. 169—170. ll.) Ez adatot Batsányinak 1821-ben *A magyar tudósokhoz cz.* alatt megjelent értekezése szolgáltatta. Tanulságos kiegészítésül szolgálhatnak ehhez Kazinczy híres ellenfelének azok a jegyzetei, melyek a Kazinczy-féle Zrinyi-kiadásnak a Batsányi könyvtárával a M. Nemz. Múzeumba került példánya végén találhatók (P. o. hung. 1617. a.). Az ítéletbe bizonyos mértékben itt is belevegyül a Kazinczy iránt való túlságos elfogultság hangja, azonban a stilus szépségeinek fontosságát a költői művek *hatásában* egészen helyesen emeli ki épen Gyöngyösisvel és Zrinyivel kapcsolatosan. Érdemesnek tartjuk Batsányi jegyzeteit itt közzétenni:

Ennum, sicut sacros vetustate lucos adoremus, in quibus grandia et antiqua robora jam non tantam habent speciem, quantam religionem.

Quintilianus

X. 1.

A' nyelvre és versalkotásra nézve, ugyanezt mondhatni Zrinyiről, Gyöngyösi Istvánhoz képest, a' kit ma némelly értetlenül tsevegő kis Criticusok (Kazintzi, Rumi etc) olly igen kissebbittenek; azt sem tudván a' szegény jámborok, mit és miről beszéllnek. Az okos magyar olvasó tiszteli, betsüli, 's szereti mind a kettőt, és ditséri mindenikben *azt*, a' mi valóban ditséretre méltó; legkevesebbet sem ügyelvén az ollyan balgatag kis-birákra!

Batsányi.

Nitor, et summa in excolendis operibus manus, magis videri potest temporibus, quam ipsis (Accio et Pacuvio, Tragediae scriptoribus) defuisse.

Quintilianus

X. 1.

Olvasd Zrinyinek saját szavait »*az olvasóhoz.*«

Dans la poésie, le génie de l'expression est, si je l'ose dire, le génie de nécessité. Le poëte épique le plus riche dans l'invention des fonds, n'est point lu s'il est privé du génie de l'expression; au contraire un poëme bien versifié est plein de beauté de détail et de poesie, fut-il d'ailleurs sans invention, sera toujours favorablement accueilli du public.

Helvetius.

Érdekes, hogy egy pillanatra úgy tetszik, mintha Batsányinak a költői stilust, Kazinczyval, a magyar költői stilus örök érdemü reformatorával szemben kellene védelmeznie.

Midőn Batsányi a Quintiliánból vett idézet után Zrinyi előszavára hivatkozik, kétségtelenül ennek ama soraira gondol, a hol a költő beszámol a nehéz viszonyokról, melyek közt művét írta s a hol e szavak is olvashatók: »osztán szegény az magyar nyelv; az ki historiát ír, el-hiszi szómat.«

Esztegár László.

Thurzó János boroszlói püspök kódexe a vatikáni könyvtárban. A vatikáni könyvtár kódexeinek katalogusából, Vattasso Márk és Franchi de' Cavalieri Pius szerkesztésében, 1902-ben jelent meg az első kötet, 678. kódex leírását tartalmazza e könyv, s az ismertetett kódexek egyike, az 524 számú, egykor Thurzó György boroszlói püspök tulajdonát képezte Czim lapján ugyanis, a kódex másolójának kezével írva, ezeket olvassuk: Pio Lectori S(alutem). Lector, quod hoc divinum opus leges, Joanni Turzoni, Sacratissimo Vratislaviensis Presuli, Gratias Habeto. Anno Domini MDXV. E felírás alatt látható a püspök festett czimere: Álló pajzs felső vörös mezejéből kiemelkedő koronás arany oroszlán, alsó arany mezejében három vörös rózsza, a pajzs felett püspöki süveg és pásztorbot. A püspök czimerétől jobbra a boroszlói püspökséghez tartozó neissei herczegség, balról a boroszlói egyházmegye czimere, látható. Thurzó János a magyarországi Thurzó családból származott. Bátyja Thurzó Elek II. Lajos és I. Ferdinánd királyok országbírája volt. Rokonai közül Thurzó Szaniszló olműczi püspök, Thurzó Zsigmond pedig előbb váradi, majd nyitrai püspök volt. A családnak nem csupán Magyarországon, de Lengyelországban is terjedelmes birtokai voltak s a püspök atyja, Thurzó János, Róth János boroszlói püspökkel (1482—1506) baráti jóviszonyban állott. Így történt, hogy a hetvenkét esztendő püspök 1502 márczius 11-én őt, a boroszlói káptalan akkori dékánját, vette maga mellé koadjútornak. Róth János püspök halála után, 1506 márczius 22-én boroszlói püspökké lett s 1520 márczius 2-án halt meg. Thurzó János nagyműveltségű férfi volt s kora tudósaival élénk összeköttetésben állott. Az egyház érdekében kifejtett munkássága messze földön ismert volt s ennek köszönhette, hogy a boroszlói káptalan, idegen származása daczára, püspökké választotta. A vatikáni könyvtárban őrzött kódex is, melyet czímiratának tanúsága szerint az ő rendeletére másoltak, egyházi jellegű, szent atyák iratait tartalmazza. A kódexnek 176 fólió lapja a következő iratokat tartalmazza: Paulinus nólai püspök leveleit, Ausonius levelét, Uranius presbyter levelét, Ignác antiiochiai püspök leveleit és szent Antal leveleit.

A kódex 157. lapján Ignác antiiochiai püspök 11 levelének címei vannak felsorolva. Az ötödik cím után egykorú kézzel írva egy érdekes jegyzetet olvasunk: In qua (tudniillik epistola) perperam in multis exemplaribus inter exaratas Divus Paulus ponitur, ut nostrum testatur exemplar grate vetustatis ex Bibliotheca Invicti-simi Regis Mathie Corvini Pannoniarum, desiderabilis memorie, quod nomen Pauli non habet. A Korvin-kódexek egyik darabja tehát, mely Ignác antiiochiai püspök leveleit is tartalmazta, 1515-ben, Thurzó János kódexének iratása idején, már a boroszlói püspök könyvtárában volt, annak tulajdonát képezte. Egyik emléke ez annak, hogy Mátyás király híres könyvtára nem sokáig képezte Buda díszét, hamar elhordták a szélrózsza minden irányában. Boroszlóba talán éppen Thurzó János püspök hozta el?

G. A.

A könyv- és levéltári anyag jövője aggasztja — és méltán! — *Menier* Gaston francia képviselőt: törvényjavaslatot nyújtott be az iránt, hogy az örök megőrzésre szánt (= köteles) példányok olyan papírra nyomas-

sanak, mely az idő romboló hatásának ellenáll. Ilyen törvényre természetesen nálunk is a legsürgösebb szükség van, mert bizonyos, hogy a fával készült papír nem igen hosszú évtizedek múlva magától elporlik. A probléma nem is megoldhatatlan: a régi rongypapírról bebizonyult, hogy maradandó; görögcsövi vizsgálat kiderítette 1500 éves turkesztáni kéziratok ma is ép papírról, hogy vászonhulladékból készült. Sajnos, hogy a mostanában írásra használt tintanemek sem őrzik meg átható voltukat; s bizony czélt tévesztett intézkedés volna, a hosszú időre megőrzendő okmányokat maradandó papírra, de halványodó, megsemmisülő tisztával írni. Menier indítványa tehát komolyabb és fogósabb, mintsem első tekintetre látszik; s illetékes szakértők megfontolt hozzászólását igényeli. (+)

Ismeretterjesztő múzeumi előadások. A könyvtárból a folyó év folyamán november 14-ikén *Kereszty István* ör a XIX. századi zeneirodalom magyar elemeiről, november 31-ikén dr. *Sebestyén Gyula* ör a középkori magyar irodalomról és november 28-ikán dr. *Esztegár László* ör Kazinczy Ferenczről tartottak ismeretterjesztő tudományos előadásokat.

Nők könyvtári szolgálatban. Ez a czímfelirat kész vezércikkthéma, akkora perspektívát nyit első látásra; de szorítkozzunk csak arra a néhány tényre, hogy Berlinben dr. Wolfstieg tanár, a képviselőház könyvtárnoka, és Peiser Bona k. a., a »Gesellschaft für ethische Kultur« könyvtárosa, (önként segédek gyanánt jelentkezett) nőket képeznek ki erre a nők előtt új életpályára gyakorlati úton; míg dr. Hottinger tanár (Berlin-Südenében) 23 évi kir. könyvtárnoki pályája után hivatva érezte magát szaktanfolyam nyitására, melynek az a czélja, hogy felsőbb leányiskolát járt és 16 évet meghaladott nőket népkönyvtárak önálló vezetőivé, illetőleg tudományos könyvtárak hasznos adminisztratív erőivé képezzen ki. E tanfolyam tárgyai: általános műveltség (beleértve az algebra és geometrie elemeit. Forrásunk, a müncheni Allg. Ztg., sajnos, nem határozza meg közelebbről az »általános műveltség« tág fogalmát); továbbá a tudományok encyclopaediája és módszertana, a világirodalom története (főleg a népkönyvtárakba való anyagé), könyvtártan és könyvtári gyakorlati foglalkozás; papír-ismeret, betűszedés, könyvnyomtatás; emennek s a könyvdiszítésnek története; a sokszorosítás művészete, könyvkötés, könyvkereskedelem, antiquariátus, hirdalapismeret, muzeum-vezetés (kezelés), sajtó-jog; franczia, angol, latin és görög nyelvek. — Hottinger már vizsgálatot is tétetett nyolcz tanítványával, a kiknek elméleti és gyakorlati készültsége felől a jelenvolt szaktekintélyek (pl. dr. Schweneke tanár, a kir. könyvtár osztályigazgatója) teljes elismeréssel nyilatkoztak. (+)

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1903. szept. 1-től november 30-ig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Aranyos-Maróth :

Merkur Kny.
(Tul. Kohn Bertalan.)

Bács-Almás :

Babágh József.

Budapest :

Balassa Béláné. VIII., Baross-u. 69.
Bendtner Győző. V., Zoltán-u. 11.
Fisch Fülöp. VIII., Baross-u. 66—68.
Goldstein Albert és Bruck Zsigmond.
VII., Kertész-u. 35.
Károlyi Ödön. IX. Ferencz-körut 28.
Muskát Miksa. VI., Szondy-u. 8—10.
Nadel Jakabné. VII., Károly-körut 7.
**Schröder János. IX., Sarkan-
tyus-u. 3.
Singer és Spenn. VI., Szondy-u. 11.
Özv. Várnai Fülöpné és Várnai Dezső.
IV., Régi posta-u. 3.

Gyergő-Szt.-Miklós :

*Sándory Mihály.

Hátszeg :

Hátszeg és Vidéke ny. (Tul. Klafter
Ignác.)

Kassa :

Breitner Mór.
Gutenberg ny. (Tul. Lukács G.)
Schillinger Zoltán.

Kézdi-Vásárhegy :

Turóczi István.

Kisczell :

*Dinkreue Nándor.

Liptó-Szt.-Miklós :

Klímes és Pivko.

Ó-Szivacz :

**Özv. Lövy Miksáné.
Sonnenfeld Ármin.

Perjámos :

**Gatter és Frischmann.
Reimholz Ferencz.

Pozsony :

Persiwofsky János.
**Preisak Ferencz.

Rozsnyó :

Görbics és Bauer.

Zenta :

Plésity és Horvát.